

wszystkich okolicznościach, bądź to w TAB: czasie pokoju. bądź w czasie wojny, III. tak w czystych kartach iako i brulionach, pendzłów do rysowania gor używano.

§. 155.

Trzeci sposób, robienia gor szero- kim lub tak nazwanym do gor pendzlem, już od dawnego czasu jest nie używanym. Nie podobna dać niemi przyzwotego go- rom wyrazu, i wystawić nim ich małe za- krzywienia i zwroty. Chcąc zaś żeby iakokolwiek ciągnęły się gory, i sądząc że już to jest dostatecznie, gdy karta tylko pokazuje, że gory i wzgorza w tym lub owym skierowaniu iakokolwiek ciągną się; dokazuje się tego dobrze ta- kim pendzlem. Ale czy taka karta, wojennej karty warta nazwiska, i czy jest pożyteczną, jest to pytanie na kto- re podobno nie, odpowiedzieć trzeba.

§. 156.

Miedzy drogami, ktore na wojen- nej karcie umieszczonemi być powinny, są groble, pocztowe drogi i wielkie go- ścińce, nayznaczniejszemi. Mierzą się

TAB: podług swych główniejszych skierowań:

III. a pierwsze a czasem i drugie, wyrażają się dwoma koło siebie równoodległemi liniami, za zwyczaj przy nich idące rowy, znaczącemi: iak widać w N° 9 między *g* i *m*.

Nie nadto byłoby, ich nawet szerość wyrazić, aby w przypadku potrzeby wiedzieć było można, czy dwie kolumny koło siebie iść niemi mogą.

§. 157.

Główne drogi, nie wszystkie, które tylko od iednego mieysca i od iedney wsi do drugiey idą, iako też i przez lasy i przez bory przechodzące, wyrażają się linią cienką a drugą punktowaną z nią równoodległą iak w N° 9 pokazuje.

§. 158.

Wszelkie polne i poboczne drogi, ile przez otwarte pola i wolne pastwiska przechodzące, bez skrupułu opuszcząć się mogą; ponieważ wcale nie są pożytecznemi, wymiar przedłużają, a kartę napełniają, i w takich okolicach, ile możności prosto się kolumnami maszeruje, nie idąc za ich skierowaniem.

§. 159.

TAB:

Przeciwnie zaś wszystkie bez exce. III.

peyi groble przez bagna i błota prowadzące, dokładnie umieszczonemi być powinny, i iak przy g i o widać odryfowanemi. Z strony cieniu daie się brzeg mocniejszy, a z przeciwney słabszy.

Jeżeli zaś iak często na błotach zdarza się, są pomosty czyli pokłady z drzew, wyciągają się wtedy podług swej szerokości, poprzecznemi sztrychami iak o pokazuje.

Jak ważną jest, takowe przeyscia przez bagna i błota, podług ich istoty, dokładnie wyrażać, wnosić sobie można z tego co się już w §. 128. o tym powiedziało.

§. 160.

Pod ogulnym nazwiskiem ciałnin, zawierają się wszystkie ciałne przeyscia, któremi woysko małym tylko frontem maszerować, a rozpostrzeć się nie może. Węć dopiero co opisane groble, równie iak i wawozy przez gory przechodzące, lub któremi na nie się

TAB: wstępuje, iak ciałniny uważane być
 III. powinny. Ostatnie muszą więc być na
 wojennej karcie, iak *p* i *q* Nro. 9, po-
 kazuje, iak zwyczajne drogi wyciągnię-
 temi, a po obu stronach, mocnym cie-
 niem roznione; wyrażającym, że są w
 górze wyrzniętemi. Nie wyłączając za-
 dney, wszystkie na karcie wyrysować
 trzeba, by też tylko pobocznym lasom
 lub polney drodze przyległemi były.

§. 161.

Scieszki i drożyny *r* Nro. 9, tedy
 tylko punktowaną linią wyrażają się,
 kiedy przez bagna, trzęślawice i rzeki
 prowadzą; a w górzystych okolicach do
 pobocznego patrolowania użytymi być
 mogą. Do rekognoskowania bardzo są
 dobrimi, ponieważ niemi bardzo blisko
 częstokroć do nieprzyaciela zbliżyć się
 można, nawet i z tyłu mu zayść i ie-
 go uważać obroty.

§. 162.

Jeżeli na wojennej karcie, granice
 kraiow i prowincyi naznaczyć chcemy,
 czyni się to mocnemi i podłużnemi tro-
 che punktami iak między *l* i *s*, *t* i *u*

Nro. 9. Pograniczne kamienie wyrażają się iak przy *l* i *s* troykątami; kopce zaś iak przy *t* i *u* małym kołem.

§. 163.

Procz rozmaitych części iakiey okolicy, zostały ielższe umieścić na wojennych kartach, uszańcowania, baterye, oboz, położenie i obroty woyska, i objaśnić one, ile cel wymiaru tego wyciąga.

§. 164.

Uszańcowania obozu, lub pozycyi woyska, składają się po części, z dzieł od siebie oddalonych, iako to: czworobocznych Redut a Nro. 10. gwiazdowych szanćow *b* z 5, 6 i więcej bokow, i innych tak regularnych iako i nieregularnych dzieł, iak *c*, *h* i *i*, których figura zawisła i wyznacza się podług własnego położenia okolicy, i podług związku z przyległemi blisko dziełami; po części zaś także z zamkniętych zewnątrz linii *d*, składających się z Redut *x*, Redanow *y*, i łamanych spólnych linii *z* i które się właściwie liniami zowią.

TAB: §. 165.

III. Jakąkolwiek szanice mają figurę, składa się przecie zazwyczaj z dwóch głównych części, iako to z *przedpiersnia* (parapet) i przed nim leżącego rowu; który, ponieważ prawie zawsze szanice na wzgórzach leżą, suchym jest. I te tylko dwie główne części, dla małej skali wojennej karty, wyrazić można. Wyciągnięta się przeto trzy linie, tak iak figura szanicy każe, bardzo blisko i równoodlegle od siebie; iak tu przy *a, b, c*, widać. Wewnętrzna linia, mocniej trochę wyciągnięta, znaczy wewnętrzną linią Parapetu, trzecia zewnętrzny brzeg rowu. Dla małej skali można, opuścić trzecią linią lub row iak tu przy *d*, i przedpiersien tylko oznaczyć. Miejsce między temi dwoma liniami, albo się małemi sztrychami wyciąga, lub też frednie mocnym tuzem napełnia. W niekolorowanych planach, punktuia się suche rowy iak *a, b, c*.

§. 166.

Batterye *e* i *f* składają się równie iak i szanice, z Parapetów, za którymi sta-

wiaią się harmaty; rysują się także dwa TAB: ma lub trzema liniami równoodległemi. III. Dla każdej harmaty daie się mocnym tufzem iak tu przy *e* strzelnica, która na kilka stop głęboko w parapacie iest wyrzniętą. Batterie na ławkach iak *f*, nie mają strzelnic, ponieważ harmaty nad parapetem 3 do $3\frac{1}{2}$ stop wysokości mającym strzelają. Dla roznienia tych od tamtych *e*, można dla każdej harmaty mały krzyżyk, za parapetem odrysować.

W polu nazywa się też batteryą, gdy się wolno ustawi iaka liczba ciężkich harmat razem, na sprzyjającym iakim miejscu, czy to do ataku, czy też do obrony nie mając żadnego przedpiersnia, przed sobą; i rysuje się tak iak przy *g* widać.

§. 167.

Przed wykakującemi kątami szanów, zakładaia się czafem miny, które się zapalają, gdy nieprzyiciel uderza na szaniec, lub szturm chce przypuścić. Wyrażają się iak *h* pokazuje krzyżem, u którego końców znayduia się czarne punkta, piece min znaczące.

TAB:

§. 168.

III. Wilcze doły, któremi tam i owdzie otacza się z przodu główne dzieło iak *i*, dla przeszkodzenia nieprzyjacielowi żeby się nie zbliżył, i które niczym innym nie są, iak dwoma lub trzema rzędami, dołow 5 do 6 stop głębokości mających, okrągłych lub czworobocznych, rysują się iak tu widać.

§. 169.

Chociaż rów szanów opatrzony jest pallisadami, a przedpiersien szturmowemi palami; rzadko iednak te dla małości skali oznaczane bywają. Jeżeli zaś baterye, i pojedyncze dzieła, iak *k* i *i* w ich szczytach lub z tyłu niemi są zasłonięte, wyrażają się małemi punktami.

§. 170.

Zasieki, są to na krzyż iedne na drugich ułożone drzewa, które ile możności, wierzchołki swe i korony na przeciw nieprzyjacielowi obrocone mają. Naybardziej i najczęściej otaczają się niemi lasy, pojedynczo lub podwoynie. Jeżeli te zasieki, są sparte tam i owdzie założonemi szanami, iak *k* pokazuje,

zuie, i woyskiem są ofadzone, prze- TAB:
fzkadzają nieprzyjacielowi do opanowa- III.
nia z łatwością lasu.

Przywłóczą się też, iak przy l, drze-
wa, z bliskiego lasu, i otacza się niemi
reduta, lub inny szaniec. A w tedy o-
bierają się drzewa z liści, wkopują się
pnie ukośnie w ziemię na kilka stop
głęboko, końce pniow zaostrzają, i ie-
den przez drugi wtykają; aby przeto
zatrudnić wprawdzie zbliżenie się nie-
przyjacielowi, on iednak został zawsze
widzialnym, i na sztych postrzałow wy-
stawionym.

§. 171.

m wyraża sztuczną powódź: którą
poprzeczne sprawują groble na rzece,
szanćcami zakryte i bronione.

§. 172.

Woyska, czy obozem stoją, czy o-
broty czyli manewra odprawują, wyra-
żają się małemi podłużnemi prostokąt-
mi; z tą tylko różnicą, że w obozie wię-
kszą głębokość otrzymują. W obu ra-
zach różni się kawalerya o, od piecho-

TAB: ty *n*, tak większą głębokością, iako też
 III. przekątną na dwie części prostokąt dzielącą. Część koło frontu, wyciąga się iak w piechocie cienkimi kreskami, lub tuzem napełnia, druga zaś białą się zostawia. Przednia linia regimentow mocno się wyciąga; ponieważ front woyska wyraża, i aby ten do razu znief poznać było można.

Brygady Artylleryi, których prostokąty równie są głębokie iak i Kawaleryi, znaczą się dwoma przekątnymi iak przy *p*.

§. 173.

Chcąc tylko naznaczyć plac, gdzie woyska wprzod stały obozem lub podczas manewrow; punktują się ich prostokąty iak przy *q*.

§. 174.

Różnią się nieprzyacielskie woyska tym, że inaczey próżne mieysca sztrichowane, cienkimi punktami wypełniaią się iak przy *r*.